

ZARA İLÇESİ'NDE KÖY ADLARI ÜZERİNE COĞRAFİ BİR İNCELEME*

Dr. İbrahim ÖZDEMİR* - Prof. Dr. Hasbi SOYLU**

Öz

Yer adı araştırmaları çeşitli bilim dallarının inceleme alanını oluşturan önemli bir konudur. Yer adlarının o yerleşme biriminin coğrafi, tarihî, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısının anlaşılmasında kilit bir faktör olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple yer adlarının incelenmesi sonucunda o yerin nasıl bir yer olduğu, önceki durumu, tarihî gelişimi, insanların mekân üzerindeki faaliyetleri ve yerleşme yerlerine ad verilirken hangi faktörlerin etkisinde kaldığı gibi niteliklerin ortaya çıkarılmasını mümkün kılmaktadır. Çalışmada Zara ilçesindeki köylerin adlandırılmasında etkili olan faktörler coğrafi bakış açısıyla ele alınarak incelenmiştir. Daha önce yayınlanmış yerel araştırmalardan farklı olarak yöredeki köy adlarının önemli bir kısmı uzak tarihlere gitmemekte ve incelenen köy adları en erken üç dört asır öncesine dayanmaktadır. Dağlık alanlar arasında derin vadiler ile parçalanmış arazilerde birbirinden izole halde Türk boyları, konargöçer aşiretler ve göçmenler tarafından kurulmuş bu köy adlarının incelenmesi hem orijinalitesinin belirlenmesi hem de Anadolu'daki diğer yer adlarıyla olan yakın benzerliklerinin ortaya çıkarılması bakımından önem arz etmektedir. Bununla birlikte Zara'daki köy adlarının yaklaşık dörtte biri ad değişikliğine uğramıştır. Çalışmamız üç bölümden meydana gelmektedir. Beşeri faktörlerden boy, aşiret ve şahıs isimleri; doğal unsurlardan hidrografik özellikler yer adlarında ön plana çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Zara, Yer Adları, Türk Boyları, Coğrafi Unsurlar.

A Geographical Review Of Village Names In Zara District Abstract

Place name research is an important topic that forms the field of study of various branches of science. Place names are considered to be a key factor in

Geliş Tarihi: 14 Mart 2021 - Kabul Tarihi: 23 Nisan 2021.

Atıf Bilgisi: İbrahim Özdemir-Hasbi Söylü, "Zara İlçesi'nde Köy Adları Üzerine Coğrafi Bir İnceleme", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt: 128, Sayı: 253, İstanbul 2021, s. 397-418.

* Bu çalışma "Zara İlçesinin Coğrafi Etüdü" adlı doktora tezinden yararlanılarak üretilmiştir.

** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Mezunu, ibrahimozdemir77@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8529-1297.

*** Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, hasbisoylu@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4994-5665.

understanding the geographical, historical, social, cultural and economic structure of that settlement unit. For this reason, the study of place names makes it possible to identify qualities such as what the place was like on the server, its previous status, historical development, people's activities on the place and what factors influence the name of the place of settlement. In the study, factors affecting the naming of villages in Zara district were examined from a geographical point of view. Unlike previously published local studies, a significant number of village names in the region do not go to distant dates, and the names of villages studied date back no earlier than three or four centuries. The study of these village names, founded by Turkish tribes, nomadic tribes and immigrants isolated from each other in deep valleys and fragmented lands between mountainous areas is important both in determining their authenticity and in revealing their close similarities with other place names in Anatolia. However, about a quarter of the village names in Zara have undergone name changes. Our study consists of three parts. Height, tribal and individual names from human factors, hydrographic features from natural elements stand out in place names.

Keywords: Zara, Settlement Names, Turkish Tribes, Geographical Elements.

1. Giriş

Zara ilçesi, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölümü sınırları içerisinde yer alır. Yönetim açısından Sivas iline bağlı olan Zara İlçesi'nin yüzölçümü yaklaşık 2459 km² kadardır. İlçeyi kuzeyden Köseadağ, güneyden ise Tecer Dağları'nın uzantıları (Gürlevik Dağı, Bey Dağı) kuşatmaktadır. Araştırma sahası; oldukça dağlık, engebeli ve eğimli bir topoğrafik yapıya sahiptir. İlçenin ortalama yükseltisi 1650 m. kadardır.

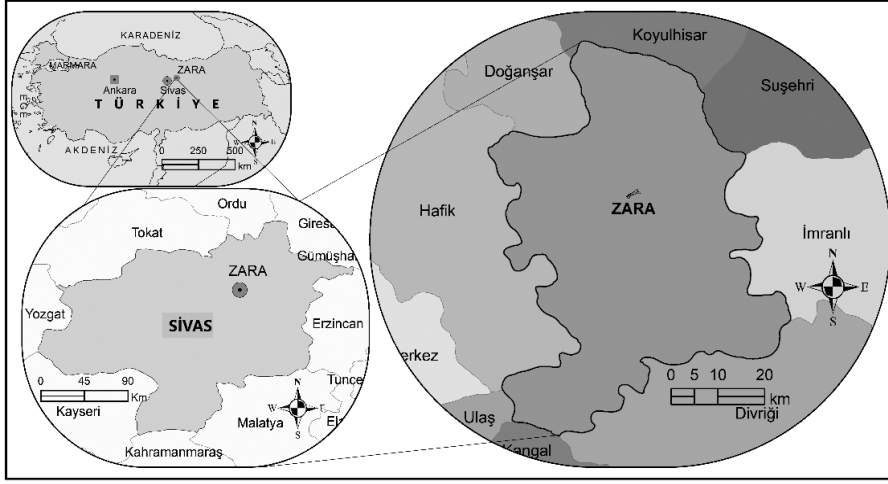
Zara ve çevresinin yerleşme tarihi höyük ve ören yerlerinden elde edilen bilgilere göre prehistorik dönemlere kadar gitmektedir. Çalışma alanının yazılı tarihi ise Hititler (M.Ö. 2000-1000) ile başlamaktadır. Urartu, Kimer, Med ve Pers İmparatorluğu'ndan sonra Roma ve Bizans hakimiyetinde kalan ilçe; Türklerin Anadolu'da yurt kurmasından sonra sırasıyla Danişmentli Beyliği, Anadolu Selçuklu Devleti, Eratna Beyliği ve Osmanlı Devleti (1398) yönetimine girmiştir.¹ Uzun yıllar Osmanlı idaresinde kalan Zara, Cumhuriyetle birlikte Türkiye'nin Sivas iline bağlı bir ilçe haline dönüştürülmüştür. Bugün ise ilçede biri ilçe merkezi (Zara) olmak üzere ve 135 köy yerleşmesi bulunmaktadır. İlçenin 2020 yılı nüfusu 21.753 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun 11.558'i Zara ilçe merkezinde, 10.195'i ise köylerde ikamet etmektedir (Şekil-1).

Yer adları, bir mekân üzerinde organize olan yerlerin/yerleşmelerin coğrafi kimliğini açığa çıkaran geniş ve derin manalar taşımaktadır. Özellikle kırsal yer adları; buldukları coğrafi ortamları tanıtmada, çoğu zaman o yerin eski durumunu görünür hale getirerek insan-çevre etkileşiminde adlandırmanın rolünü de ortaya koymaktadır.

Sözlükte isim ya da ad (nam); “bir kimseyi, bir şeyi, anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya yarayan, canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, çeşitli durumları bildiren kelime” olarak ifade edilmektedir.² Oldukça kapsamlı ve değerli bir konu olan yer adları; adların kökeni ve anlamları ile uğraşan dil-

¹ Sivas Valiliği, *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sivas*, Devran Matbaacılık, Ankara 1998, s. 271.

² *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, <https://sozluk.gov.tr/>.

Şekil-1: Zara ilçesinin Lokasyon Haritası

bilimin, özel adları inceleyen kolu *onomastikin* bir alt dalıdır. Yer adı; Yunanca *topos (yer) ve onoma (ad)* kelimelerinden ortaya çıkan toponomi biliminin araştırma konusudur.³ Toponim veya diğer anlamıyla *yer adı bilimi* (yer adları), kökeni Fransızca olan toponim teriminden (toponime), Türkçeye *toponimi* olarak geçmiştir.⁴

*Edebî, hatta mizahi (düşündürücü) yönleri de bulunan yer adları bir yerin tarihi ve geleneksel karakterini tanıma ve tanıtmada büyük bir önem arz etmektedir.*⁵ Öyle ki, yer adları tesadüf verilmiş isimler olmayıp toplumun geçmişten getirdiği gelenek, örf ve kültürünü tarihi süzgecinden geçirerek yurt edindiği yerin tabii unsurları ile devam eden ekonomik faaliyetinin özünü teşkil edecek anlam ve derinliğe sahiptir.

İnsanda ilgi uyandıran yer adları; herhangi bir söz ya da söz öbeği olmayıp o yerin geçmiş dönemlerindeki detaylarına da ışık tuttuğundan bilimsel çalışmaların önemli araştırma konularından biri olmuştur. Bir nesneye verilen ismin anlamı, kökeni, yapısal özellikleri vs. temelde dilbilimin araştırma konusu olmasına rağmen, birçok bilim dalının çalışma konusunu oluşturmaktadır. *Dilbilimin yanı sıra etnoloji, sosyoloji, tarih ve coğrafya gibi birçok bilim, yer adı konusunu incelemektedir. Çünkü yer adları bir toplumun sosyal ve kültürel yapısı ile içinde yer aldıkları, kullanıldıkları mekânın tarihi geçmişi ve coğrafi özellikleri hakkında da önemli emareler taşımaktadır.*⁶ Bu hususta B.E.

³ G.İ. Meşediyev, *Zağafgaziyanın Azerbaycan Toponomileri*, Elm Yayını, Bakı 1990, s. 11.

⁴ Hayati Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Pagem Akademi, Ankara 2014, s. 452-453.

⁵ Cemal Arif Alagöz, "Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler", *Türk Yer Adları Sempozyumları Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dergisi Yayınları: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara 1984, s. 11.

⁶ Harun Tuncel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 2, Elazığ 2000, s. 24.

Budarav “Birçok ilimle ortaklaşa çalışan (coğrafya, dilcilik, tarih, etnoğrafya) toponomi dilbilimsiz lal, tarih ilimsiz köksüz, coğrafya ilimsiz ise mekânsızdır.” demektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere yer adları çalışan bir araştırmacının dil, tarih ve coğrafya bilimlerini göz önünde bulundurması gerekmektedir.⁷

Yerleşmenin kimliği olan yer adları için Puşkin araştırmacısı Nadejdin; “Yer kitaptır. İnsan tarihini coğrafi adlar belirtir.” demiştir.⁸ Bir ülkenin coğrafyasında yer alan adlar, o coğrafya üzerinde yaşayan uygarlıklar ve en önemlisi coğrafyanın yaşadığı siyasi tarih süreci hakkında araştırmacıya değerli bilgiler vermektedir.⁹

Ancak coğrafya yalnız bugünle değil, bir ucundan sıkı bir surette tarihi gelişmeyle de ilişkilidir. Arazinin, ovaların oldukça eski zamanda işleniş tarzı, gelişmenin dayanağı olan özellikler, tarih boyunca yerleşmeler, nüfusu, şehirlerin ortaya çıkışı, yaşaması ve bunları etkileyen coğrafi etkenlerin, eski durumun, tarihi gelişimin de bilinmesi ilmi niteliğin açıklık kazanmasında önemli bir yere sahiptir.¹⁰ Bu nedenle, yerleşmenin tarihi gelişimi, coğrafi çevrenin eski durumu hakkında bilgi edinilebilen bir kaynak olması nedeniyle de köy ve şehir isimleri üzerinde durulması yararlıdır.¹¹

Yer adları; bir coğrafyanın, nasıl yurt haline dönüştürüldüğünün kanıtı olmakla birlikte, bazen de insanoğlunun tabii çevreye yakıştırarak ad koyma hususundaki zenginlik ve zevkinin de bir göstergesidir. Bunun yanı sıra yer adlarında bölgeye yerleşmiş oymak, aşiret ve cemaatler ile ilgili; meydana gelmiş tarihi olaylara, bölgede yaşamış ünlü kişilere, halk kahramanlarına ve kanaat önderlerine ait bilgileri de bulmak mümkündür.¹²

Ülkemizde, Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren sosyal ve kültürel alanlarda yapılan değişikliklerden yer adları da etkilenmiştir. Oldukça uzun tarihi süreç içerisinde zengin bir dil yapısıyla ortaya çıkmış köy ve şehir adlarının bir kısmı yabancı kökenden geldiği gerekçesiyle bu dönemde değiştirilmiştir. Zara ilçesinde yer alan köy adlarının yaklaşık %25’i değiştirilmiştir. Ancak Türkçe olmadığı düşünülerek değiştirilen bu yer adlarının bir kısmı halk arasında kabul görmemiş ve benimsenmemiştir. Özellikle de orta ve üst yaş grubundaki insanlar, eski köy adlarını kullanmayı devam ettirmişlerdir.

⁷ Nadir Memmedov, *Azerbaycan’ın Yer Adları (Oronimiya)*, Bakı 1993, s. 7; Serdar Yavuz-Mustafa Şenel, “Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume: 8/8, Summer 2013, Ankara-Turkey, s. 2252.

⁸ Y.M. Pospelov-İmena Garadov, *Vçera i Segodniya (1917-1992)*, Russkiy Slavari Yayınları, Moskova 1993, s. 6.

⁹ Hasan Canbolat, *Yeni Türk Cumhuriyetlerinde Yer Adlarında Değişim Süreci (Siyasi Tarih Açısından)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996, s. 2-3.

¹⁰ Hilmi Karaboran, “Türkiye’de Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara 1984, s. 97.

¹¹ Süha Göney, *Büyük Menderes Bölgesi*, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 1895, Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 79, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1975, s. 274.

¹² Serdar Yavuz-Mustafa Şenel, “Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume: 8/8, Summer 2013, Ankara-Turkey, s. 2242.

Yer adları konusundaki çalışmalar Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlamıştır. Bu yıllarda yayınlanan ve topografya haritalarından derlenen bilgilere dayanan "Anadolu'da Türklere Aid Yer İsimleri" adlı çalışma bu konuda yapılan ilk çalışmalardan birisidir. Daha sonraki yıllarda farklı zamanlarda ve konuyu değişik yönleriyle ele alan pek çok çalışma yayınlanmıştır. Yer adlarını dilbilim açısından inceleyen birtakım çalışma (Eren 1965, 1972, Başkan 1970, Aksan 1970, 1974, 1982, Demircan 1976) tarafından yayınlanmıştır. Coğrafyacıların çalışmalarından; Karaboran (1982, 1984 ve 1989) mevki adlarını Anadolu'nun farklı yerlerinden örneklerle işlemiş, Alağöz (1984) yer adları hakkında genel bir değerlendirme yapmış, Emiroğlu (1984) Bolu çevresindeki yer adlarını tarihi faktörlerin etkisinde de göz önüne alarak incelemiş, Erinç (1986 ve 1989) ise ekzonimler konusunu ele almıştır.¹³ Konuya ilişkin olarak sosyal bilimlerde yapılan son yayınlarda ise yer adları; insan, tabiat, kültür ve tarih perspektifinde ele alınmıştır.

Yer adları ile ilgili yapılan araştırmalar önce yer adlarının sınıflandırılması ile başlamıştır. Bu bağlamda, Türkiye'deki köy adları üzerine yapılan detaylı araştırmaların bir kısmında doğal çevre elemanları (tabiata ve fiziksel koşullara dayanan adlar) bir kısmında ise beşeri çevre faktörleri (insan, tarihi, kültürel, dini, ekonomik ve topluluklara dayanan adlar) ön plana çıkarılmıştır. Doğanay, Türkiye'deki köy adlarını coğrafi bakış açısına uygun olarak fiziki coğrafya terimlerinden adlarını alan köyler ile beşeri ve iktisadi coğrafya terimlerinden adlarını alan köyler olmak üzere iki büyük kategoriye ayırmıştır. Zara ilçesine ait köy adlarını coğrafi açıdan ele alıp analiz eden bu çalışma iki başlıkta ele alınarak değerlendirilmiştir.

2. Çalışmanın Amacı

Zara ilçesindeki köy adlarının coğrafi metotlara göre analizini yapmak, bu isimlerin konulmasındaki ana faktörleri tespit etmek ve yer adlarını coğrafi açıdan sınıflandırmak çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Yerleşme tarihi insanlık tarihi kadar eski olan Anadolu'da ve özellikle farklı kültürlerin izlerinin bulunduğu araştırma sahasında mekân, kültür ve sosyal yapının etkilerinin yer adlarına yansıdığı bir gerçektir. Bu nedenle çalışmada; insan ile doğal çevre arasındaki etkileşimin ve tarihi gelişim sürecinin yer adları üzerindeki tesirleri kapsamlı olarak ele alınarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Ayrıca çalışma sahasındaki köy yerleşmelerinin mühim bir kısmı iki, üç ya da dört asır önce kurulmuştur. Köylerin yakın bir tarihe kurulmuş olması dikkat çekicidir. Bu açıdan Anadolu'nun Türk yurdu haline getirilirken yer adları üzerinde Türk kültürünün, Türk boylarının ve göçerlerinin gözlemleri, o kişilerin duygu ve düşüncelerinin adlandırma üzerine etkileri sahada net bir şekilde ortaya konulmak istenmektedir. Diğer taraftan Anadolu'da yapılmış olan toponomik çalışmalara katkı sunarak bu konudaki literatür zenginliğini artırmak hedeflenmektedir.

3. Materyal ve Metot

Coğrafyanın temel araştırma metotları gözetilerek köy adlarının sınıflandırıldığı bu çalışma, Zara ilçesi sınırları içerisinde kalan 135 köy yerleşmesini

¹³ Tuncel, "a.g.m.", s. 24-25.

kapsamaktadır. Köy adları, İlçe Kaymakamlığı Mahalli İdareler birimindeki en yeni haliyle incelenmiştir. Bununla birlikte Türkiye İstatistik Kurumu'nun geçmiş sayım dönemlerine ait belde/köy nüfusu istatistik kayıtlarındaki yer adları verileri ile karşılaştırmalar yapılarak yer adlarında herhangi bir değişikliğin olup olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca 1/100.000 ölçeğindeki topoğrafya haritalarındaki köy yer adları; isim, konum ve yer şekilleri ve kuruluş yeri bakımından analiz edilmiştir. Böylece isimlendirilmede etkili olan doğal çevre faktörleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bir başka yönden, köy adlarının oluşumunda etkili olabilecek coğrafi ve tarihi faktörlerin gün yüzüne çıkarabilmek için ilçedeki köyler, tek tek gezilerek coğrafi gözlemler yapılmıştır. Özellikle köy muhtarları ve köyde yaşayan kişilerle mülakatlar yapılmıştır. Böylece yerleşmelerin tarihi, kültürel ve ekonomik ve sosyal özellikleri tespit edilerek adlandırmadaki etkisi ortaya çıkarılmıştır.

Ayrıca ilçedeki köy adlarının yaklaşık dörtte biri ad değişikliğine uğramıştır. Bu değişim özellikle altmışlı yıllarda hız kazanan ad değiştirme ihtisas kurumunun çalışmalarıyla olmuştur. Bu çalışmada yer adları incelenirken isimleri değiştirilen köylerin yerine, yeni adlar sınıflandırmada esas alınmıştır.

4. Bulgular

4.1. Tarihi Gelişim İçerisinde Köy Adları

Dünya üzerindeki herhangi bir yerin, bölge ya da yörenin vatan haline gelmesinde yerleşmelere verilen isimlerin son derece önemli bir rolü bulunmaktadır. Gerçekten de *insanlar üzerinde yaşadıkları ve hâkimiyet kurdukları sahalardaki yerleşmelere isim verirken yerleşmenin bulunduğu yerin tabii özelliklerinin yanı sıra beşerî ve ekonomik özelliklerini de dikkate almakta ve o yerleşmeye kendi dil, kültür, örf ve adetlerine en uygun isimleri vermektedir.*¹⁴ Tarihi gelişimde yer adları; yerleşmelerin bugünkü durumu ile geçmiş dönemlerdeki kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklerine kaynaklık ederek bir köprü oluşturmaktadır.

Ülkemiz yer adları bakımından yeni keşfedilen ülkelerden oldukça farklıdır. Bütün Avrupa ülkeleri Asya ve kısmen Afrika, tarihinin çok eski çağlarından beri, sulh veya savaş yoluyla çeşitli kavimlerin yaşama sahaları olmuşlardır. Öyle ki Rusya, Almanya, İngiltere, Fransa, İspanya ve Yunanistan, farklı kavimlerin veya milletlerin yer değiştirmelerine ve hareketlerine örnek olarak gösterilebilir. *Bu alanlardaki yer değiştirmeler, kuzeyden güneye, güneyden kuzeye, doğudan batıya, batıdan doğuya doğru meydana gelmiştir. Bu itibarla, bahsi geçen ülkelerde en eski yerleşmelerden başlamak suretiyle tarihi devirler veya zamanlar içinde dağ, tepe, akarsu, şehir, kasaba ve köy isimleri, toplumlar değiştikçe yer adları da değişmelere maruz kalmıştır. Nitekim Anadolu'da ilk çağdan kalma isimler olduğu gibi, sonradan verilmiş Cumhuriyet Dönemi yer adları da bulunmaktadır.*¹⁵

¹⁴ Ünal İbret, "Çankırı'daki Köy Adları Üzerine Coğrafi Açından Bir İnceleme", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 7, Ocak-2003, İstanbul, s. 53.

¹⁵ Cemal Arif Alagöz, "Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler", *Türk Yer Adları Sempozyumları Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dergisi Yayınları: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara 1984, s. 19.

Çalışma konusunu oluşturan Zara İlçesi, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölümü sınırları içerisinde bulunmaktadır. İdari bakımdan Sivas ilinin yönetim sınırları içerisinde yer alan ilçe, doğu-batı, kuzey-güney yönlerinde ulaşım ağının kavşak noktalarından biri üzerinde bulunması sebebiyle tarih boyunca birçok uygarlığın iskân alanı içerisinde kalmıştır.

Yerleşme tarihi prehistorik dönemlere kadar giden Zara'nın kimler tarafından ve ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Zara ve çevresi; Anadolu'da varlığını sürdüren Hitit, Roma ve Bizans İmparatorluğu'na ev sahipliği yapmış ve M.Ö. 550'li yıllarda ise bir dönem Perslerin istilasına uğramıştır. Bizans hâkimiyetinde bulunan bölge yaklaşık on asır önce Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin hâkimiyetinde kalmıştır. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türk beyliklerinin yerleşmeye başladığı sahada önce Selçuklular ve 1398 yılından itibaren de Osmanlı yönetiminde idare edilmiştir. Zara, 1872 yılında Koçgiri adıyla nahiye merkezi, 1876 yılında Sivas merkez sancağına bağlı kaza olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde (XIX. yüzyılın sonlarında) Sivas Sancağı'na bağlı bir kaza merkezi olan Zara, sonraki süreçte de kaza statüsünü korumuştur. Günümüzde (2021) Sivas ilinin on yedi ilçesinden biri olan Zara, 135 köy yerleşmesinden oluşmaktadır.

Anadolu, birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bin yıl öncesinden Türkistan'dan gelerek Anadolu'yu yurt edinen Türk Kavimleri geldikleri yerlerdeki ırmak, dağ ve köy isimlerini Türk geleneğine göre adlandırmıştır. Öyle ki yerleştikleri yerlerde kendi *ulus*, *uruk* (*soy*, *sülale*), *boy* ve *oymak* isimleri, *arazinin şekline ve herhangi bir hadiseye göre* yer adı olarak belirlemiştir.¹⁶

Zara ilçesindeki köy yerleşmelerinin adlandırılmasında çok eski uygarlıkların izlerinden ziyade *Türkçe kökenli* adlar etkilidir. Nitekim eski medeniyetler ve bunların yer adları çağını tamamlayarak ortadan kalkmıştır. *Yerleşme tarihi çok eskilere uzanan Anadolu'nun, XI. yüzyıldan beri Türkleşmeye başlamasına karşılık, yer adlarının büyük çoğunluğunun Türkçe adlardan oluşmalarında, burada kurulan Selçuklu ve Osmanlı devletleri gibi güçlü, köklü ve büyük Türk devletlerinin önemli ve uzun süreli etkilerinin olması* bunun başlıca nedenidir.¹⁷

Çalışma sahasındaki köy adlarının önemli bir kısmı, Türkistan'daki Türk boylarına (24 Oğuz Boyu) dayanmaktadır. Anadolu'daki Bizans yönetimiminin 1071 Malazgirt Savaşı ile son bulması sonucunda, doğudan gelen Türk toplulukları, kısa zamanda boş arazileri yurt edinmeye başladılar. Akarsu boyları ve iklimin elverişli olduğu alçak alanlar yerleşimlerde ilk tercih edilen sahalardı. Anadolu'ya gelen öncülerden Dodurga Türkleri, Zara'nın batısındaki Tödürge Gölü çevresindeki bugünkü Tödürge köyünün temelini atarak, köyün ilk sakinlerinden olmuşlardır. Selçuklular döneminde, Kızılırmak boyunda Ekinli, Öz Dere boylarında Kuşçu, Yapak, Gümüşçevre ve Karacahisar gibi köyler kurulmuştur. Oğuz boyları ilçe merkezinin kuzeyindeki derin vadiler ile

¹⁶ Mehmet Eröz, "Doğu Anadolu Köy Adları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma", *Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Sorunları Semineri (22-25 Ekim 1973)*, Erzurum 1974, s. 220.

¹⁷ Mecdi Emiroğlu, *Bolu Yöresi Yer Adları*, Türk Yer Adları Sempozyumu, Bildirileri Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay., No: 60, Ankara 1984, s. 182.

parçalanmış dağlık alanlarda *Auşar, Kızık, Eymir*, güneyindeki dağlık arazilerde ise *İğdir* ve *Hargün* gibi köylerin kurucuları olmuşlardır.

*Osmanlı Devleti döneminde Anadolu'daki kırsal alanda XVI. yüzyıl ortalarında başlayan ve XIX. yüzyıl ortalarına kadar devam eden güvenlik sorunları ortaya çıkmıştır. Özellikle devlet arazilerini işleyen toprak sahiplerinden alınan vergilerin keyfi uygulamalarla artırılması, köylü nüfusa yapılan baskılar, bir kısım ailelerin topraklarını terk ederek kentlere göç etmesini, bir kısmının ise dağlara çekilmesiyle sonuçlanmıştır.*¹⁸ Osmanlı iç yapısının bozulması sonucu binlerce köy harap duruma düşmüş ve ahalileri tarafından terk edilmiştir. *Bu duruma çare olarak devlet XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren harap ve boş olan yerleşimlerin imar edilip, ekilmeyen toprakların işlenmesini temin etmek ve yerleşik yaşamı güçlendirmek için konargöçer aşiretleri iskâna zorlamıştır.*¹⁹ Kanuni Sultan Süleyman çıkardığı bir fermanla aslen Türkmen olan Koçgiri aşiretini, Zara ilçesi ve dolaylarında iskân ettirmiştir. İlçenin güneyindeki Beypınarı ve Bolucan civarı ile ilçenin kuzeyindeki Şerefiye yakınlarındaki birçok köy yerleşmesi söz konusu göçerler ile oluşturulmuştur. Nitekim Zara'nın güneyindeki Bağlama köyünde Koçgiri (büyük koç) aşiretinin sembolü olan birçok taştan yapılmış '*koç heykelleri*' Bağlama köyünde muhafaza edilmektedir. Mahiroğulları, *Bağlama köyünün yaklaşık 400-500 yıl önce kurulduğunu ve köy halkının atalarının Koçgiri aşiretinden olup Horasan'dan önce Dersim'e (Tunceli) oradan da Erzincan'ın Eski Koçgiri köyüne daha sonra da Bağlama köyüne yerleştiğini belirtmektedir.*²⁰

Konargöçer aşiretlerin yerleşmeye zorlanmasıyla birlikte XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra araştırma sahasındaki köy yerleşmelerinin sayıları artmaya başlamıştır. Yükseltisi az olan verimli tarım alanlarının bulunduğu geniş düzlükler (Kızılırmak boyları) ile konum avantajına sahip mevkiiler, eskiden beri yerleşmeye açıldığından, konargöçer aşiretler, ekonomik faaliyetlerini devam ettirebilecekleri geniş mera alanlarının olduğu yüksek yerlere yönelmişlerdir. Bey Dağı (2802 m.), Gürlevik Dağı etekleri ile kuzeydeki Kösedag'ın akarsularla parçalanmış izole kesimlerinde son iki yüzyıl içerisinde birçok köy yerleşmesi meydana gelmiştir. Akdeğirmen (Halhavu), Çatören, Şafaklı (Holoz), Büyükköy, Kuruköprü, Cemal, Çaylı, Kevenli, Armutçayırı, Dereköy, Keçeyurdu, Karaçayır, Kelhasan, Osmaniye, Selimiye, Çaylı gibi köyler iki yüz sene öncesinde kurulan köylerin isimlerine örnek olarak gösterilebilir.

Tarihi süreç içerisinde çeşitli ve zengin bir dil malzemesiyle ortaya çıkmış, ülkemizdeki köy ve kent isimlerinin birçoğu, yabancı kökten geldiği gerekçesiyle Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren değiştirilmeye başlamıştır. *İçişleri Bakanlığı'nun 1940 yılı sonlarında hazırladığı 8589 sayılı genelge ile resmîleşmiş ve böylece "yabancı dil ve köklerden gelen yer adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi" başlatılmıştır. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle ad değiştirme*

¹⁸ Doğanay, *a.g.e.*, s. 265.

¹⁹ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskânı*, Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti., İstanbul 1987, s. 106-107.

²⁰ Adnan Mahiroğulları, *Dünden Bugüne Zara*, (Genişletilmiş 3. Baskı), Esnaf Ofset Matbaacılık, Sivas 1999, s. 13.

işlemleri aksamıştır. Sonraları 1949 yılında 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile yer adlarının değiştirilmesi işlemleri yasal bir dayanağa kavuşmuş, ardından 1957 yılında da bir “Ad Değiştirme İhtisas Kurulu” kurulmuştur.²¹ İller İdari Genel Müdürlüğü’nce faaliyet gösteren yabancı adları değiştirme komisyonu tarafından incelenen yer adlarından 12.000 köy adı, 7267 sayılı kanun gereğince Türkçe adlarla değiştirilmiştir. Bu kurulun çalışmaları, çeşitli kesintiler olmakla birlikte 1978 yılına kadar sürmüştür. Bu süre içerisinde ilgili komisyon tarafından yaklaşık olarak 75 bin yerleşme adı incelenmiş ve bunlardan 28 bin kadar değiştirilmiştir. Yine aynı kurul, 1965-1970 ve 1975-1976 yılları arasında tabii yer adlarını değiştirmeye dönük çalışmalar da yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda da 2000 kadar yer adı değiştirilmiş ve bunlar bir kitap halinde yayınlanmıştır.²²

Yer isimlerinin genel bir değerlendirilmesinde; Cumhuriyet döneminde alınan “masabaşı” bir kararla “viran”lar bütün Türkiye genelinde “ören” şeklinde değiştirilmiştir. Kilise ile biten adların ise Kise veya Kese şekline dönüştürülmesi halk dilindeki yuvarlama ile olduğu görülmektedir.²³ Çalışma alanı içerisinde “Ad Değiştirme İhtisas Kurumu” tarafından Türkçeleştirme faaliyetleri kapsamında köy adları incelenmiş ve Zara ilçesine bağlı olan köylerden 36’sının ismi değiştirilmiştir. İsmi değiştirilen köyler ile bu köylerin eski ad/adları Tablo-1’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde; söylenişlerinde birlik bulunmayan ve günümüz Türkçesi ile anlamı oldukça farklılaşmış durumdaki köy adları ile adında viran, veren ve kilise gibi ekler ve/veya kökler bulunan köy adlarının değiştirildiği dikkati çekmektedir.

Yer adlarında yapılan değişimlerin arka yüzündeki en önemli neden, bir ülkeye egemen olan ideolojinin kendinden önceki ideolojileri halkın belleğinden silme çabasıdır. Bu nedenle, halkın hafızasındaki olayların, adların, tarihin ve kültürün silinmesi için kullanılan metotların en etkililerinden birisi yer adı değişimleri olmuştur.²⁴ Tarih, coğrafya ve kültürün zengin suuruyla meydana gelmiş yer adlarının keyfi uygulamalar ile değiştirilmesi toplumların tarihi geçmişleriyle bağını kopararak kültür kaybına yol açmaktadır. Bu arada, Türkçe olmayan köy adları değiştirilirken her zaman isabetli tercihler yapılmamış, bazen Türkçe kökenli köy adları da Türkçe olmadığı gerekçesiyle değiştirilmiştir. Nitekim çalışma alanı içerisindeki Tödürge köyü ile hemen yanı başındaki Tödürge Gölü’nün adı yabancı asıllı zannedilerek Demiryurt olarak değiştirmiştir.

Oysaki Tödürge adı, 24 Oğuz boyundaki Dodurga’dan (Todurga) gelen bir isimdir. Tahrir defterlerinde de Dodurga, Doturga, Todurga ve Toturga gibi farklı şekillerde yazılan bu Oğuz boyuna ait Anadolu’da 24 yer adına rast gelin-

²¹ Harun Tuncel, “Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 2, Elazığ 2000, s. 27.

²² T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, *Köylerimiz 1 Mart 1968 Gününe Kadar*, Başbakanlık Basımevi D.S.İ., Ankara 1968, s. 3.

²³ Yılmaz Kurt, “Yabanabad Kazası Kişi ve Yer Adları”, *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, C. I, Editörler: Yılmaz Kurt-Ertan Ünlü, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara 2012, s. 217-233.

²⁴ Canbolat, a.g.t., s. 1.

mektedir ki bu yer adlarından birisi de Zara ilçesindedir.²⁵ XIII. yüzyılın ikinci yarısında Tebriz'e gitmekte olan İtalyan seyyahlarından Pegolotti Sivas'tan sonra Dudriaga denilen bir yere geliyor ki, bunun Dodurga olduğuna şüphe bulunmamaktadır.²⁶ Bezm ü Rezm'de Zara ile birlikte Dodurga adlı bir bölgeden bahsedilir. Burası, Osmanlı devrinde Sivas'ın doğusunda Zara'dan bir konak mesafe batıda, anayol üzerinde bulunan bir köy idi.²⁷ Nitekim bu durum halk tarafından da kabul görmediği için yöre halkı Tödürge adını kullanmayı sürdürmüştür. Bu yanlış uygulama köyün eski ve asli isminin (Tödürge) 2010 yılında iade edilmesi ile sonlanmıştır.

Tablo-1: Zara İlçesinde İsmi Değiştirilen Köylerin Listesi

Sayı	Yeni Adı	Eski Adı/Adları	Sayı	Yeni Adı	Eski Adı/Adları
1	Akdede	Cimilti	19	Gümüştüpe	Kemeriz
2	Akdeğirmen	Halhavi	20	Illica	illice / illice
3	Akören	Akviran / Akveran	21	İkideğirmen	Zeyve
4	Akyazı	Kozvıran / Kuzuveren Kozveran / Kuzveran / Kuzören	22	Kadriye	Eynir
5	Bedirören	Bedirveren / Bedirveran	23	Kaylukaya	Kapukaya / Kayyukay / Kaylukaya / Kayılıkaya
6	Belentarla	Eski Hargün	24	Müslümbat	Alakilise
7	Burhaniye	Yahuda	25	Sancakkale	Kalesancak / Kale-i Sancak
8	Büyükkaya	Araplar	26	Sorkun	Sorhun
9	Canova	Cencin / Cancin / Gencin / Bulakbaşı	27	Şafaklı	Hoboz / Holuz / Holoz
10	Çatören	Çanvıran / Çatveren Çamveran / Çatveren	28	Şenyayla	İbikaşı
11	Çaylı	Türkkömüslük / Türkkömüslük / Türkgömüslük / Büyükkömüslük	29	Sucak	Acısu
12	Çaylıca	Kümsür	30	Tödürge	Tödürge / Demiryurt
13	Çaypınar	Karaibo	31	Taşgöze	Merküzar / Mergüzar / Mergüzer
14	Dilekpinarı	İşteşun / İşteşun / İşteşen / İşteşon	32	Yarımkaya	Reşullu / Reşollu / Reşoğlu
15	Düzceli	Kirolar	33	Yayıközü	Pağnik / Peynik
16	Ekinli	Devekse / Devekze	34	Yeşildere	Kırkkilise
17	Esenler	Kuruca âbât Yaylası	35	Yeşimli	Firuz / Feroz / Feruz
18	Evrencik	Kirik / Kiriki izalu	36	Yölören	Kürtkılavuz

Kaynak: Sivas ili idari birimlerine ait eski ve yeni yer adları, 1 Mart 1968'e kadar köylerimiz adlı eserler ile saha çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

²⁵ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, 6. bs., Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2016, s. 261.

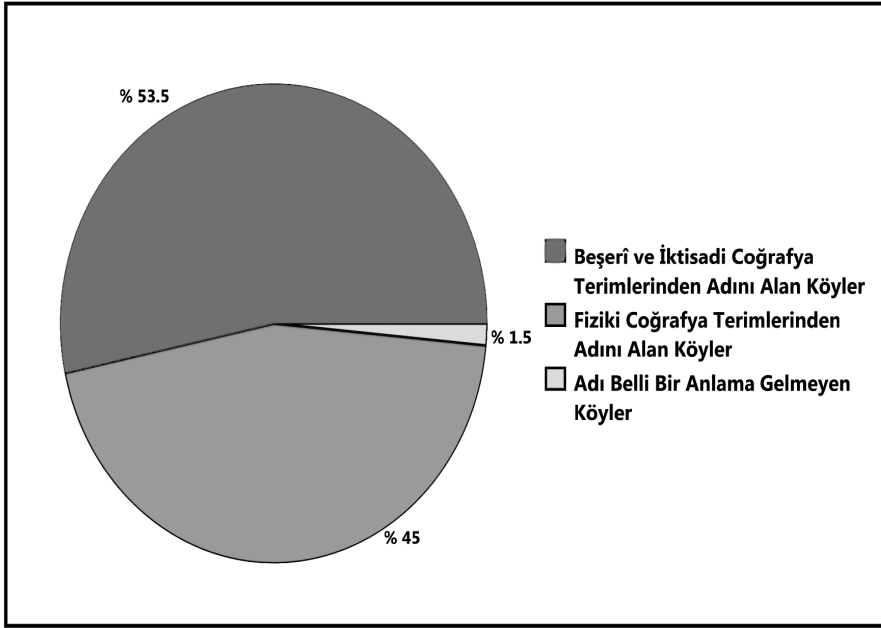
²⁶ Sümer, *a.g.e.*, s. 262 naklen; Balducci Pegolotti, *La Pratica Della Mercatura*, Yay. A. Evans, Cambridge, Mass., 1936, s. 28; W. Heyd, *Historie du commerce du Levant au moyen-âge*, II, Paris 1959, s. 114-115.

²⁷ Sümer, *a.g.e.*, s. 262.

4.2. Zara İlçesinde Yer Adlarına Göre Köyler

Zara ilçesinin idari sınırları içerisinde kalan 135 köy yerleşmesinin isimlerini anlamları ve kökenleri bakımından analiz ettiğimizde coğrafya ile ilgili adların oldukça fazla olması, *insanın doğal çevre ile olan etkileşiminin* bir sonucudur.²⁸

Yer adları yerleşmelerin tarihi, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik yapısını ve coğrafyasını yansıtmaları, *yerleşmelerin adlarının fiziki ve beşerî coğrafya koşullarından etkilendiğini göstermektedir.*²⁹ Sahadaki köy yer adları kaynağına göre bir sınıflandırmaya tabi tutulduğunda doğal ve beşerî faktörler olarak iki başlık halinde kategorize olduğu görülmektedir. Buna göre adını fiziki coğrafya terimlerinden alan köy sayısı 61'dir. Beşerî ve iktisadi coğrafya terimleriyle ilgili olan köy sayısı ise 72'dir. İki köy Bolucan ve Zoğallı belirli bir anlama gelmediği için bu iki temel sınıflandırmanın haricinde tutulmuştur. Zoğallı belki de Zoana'nın yanlış aktarılmış şeklidir. Umar'a göre, *Zoana Afşin'den kuzeye Zara'ya uzanan yolda bir köy ya da kasabadır. Antoninus rehberinde geçer. Ramsay, bu adın başka bir kaynakta geçmemesinden dolayı, belki Zoana yanlış aktarılmış biçimdir demmiştir.*³⁰ (Şekil-2, Şekil-3).

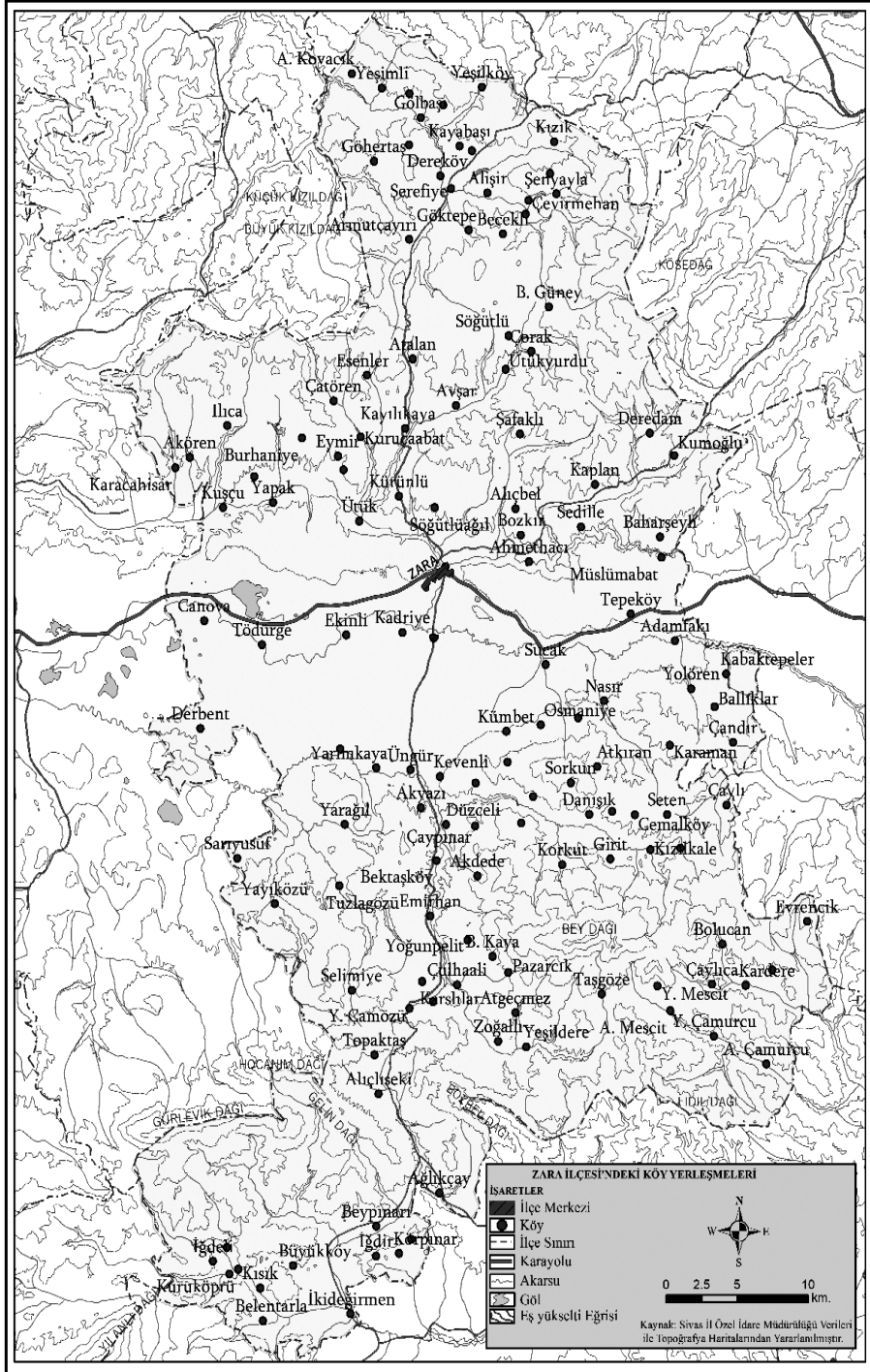

Şekil-2: Zara İlçesinde Köy Adlarına Kaynaklık Eden Faktörlerin Dağılımı

²⁸ Faruk Kaya, "Ağrı Merkez İlçede Köy Yerleşmelerinin Coğrafi Şartlarla İlişkisi", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Cilt: 6, Sayı: 8, October 2013, s. 301.

²⁹ Saliha Koday - Günay Kaya - Ferdi Akbaş, "Salihli İlçesinde Köy Adlarında Coğrafyanın Etkisi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2), Nisan 2016, s. 561.

³⁰ Bilge Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar: Türkiye'nin Tarihsel Coğrafyası ve Tarihsel Adları Üzerine Alfabetik Düzeninde Bir İnceleme*, İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul 1993, s. 828.

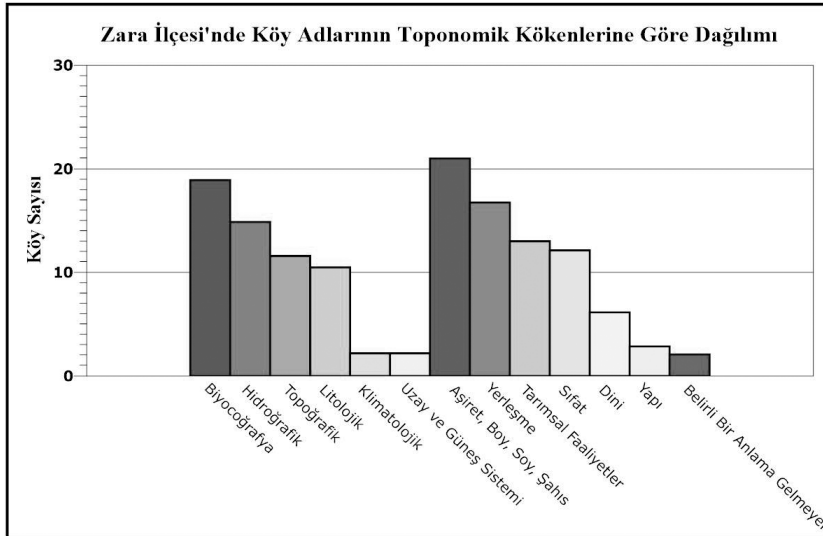

Şekil-3: Zara İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Dağılışı Haritası

4.2.1. Fiziki Çevre Koşulları ve Özelliklerinden Kaynağını Alan Köyler

Çalışma sahasında, adını doğal çevre faktörlerinin etkisinden alan köy yerleşmelerinin oranı %45'tir. Bu grup içerisindeki köy adlarının %11'i hidrografik kökenlidir. Öncelikle insanlar yerleşme yerini seçerken iklimin elverişliliği yanı sıra suyun varlığına dikkat etmişlerdir. Yerleşme yerinin seçiminde suların kullanılması istenmesinden dolayı su kaynaklarının varlığı yerleşmelere ad olmuştur. İlçede yaz yağışlarının yetersizliği ve jipsli arazilerin varlığına bağlı olarak bir kısım suların acı olması suyun önemini daha fazla artırmıştır. Bu nedenle yer seçiminde su kaynakları önem arz ederken; dere, göl, pınar, göze gibi su kaynakları sahada 15 köy adına ilham olmuştur. Ağlıkçay, Beypınarı, Çaylı, Çaylıca, Çaypınar, Deredam, Dereköy, Dilekpınarı, Dipsizgöl, Gölbaşı, Kardere, Körpınar, Sucak, Taşgöze ve Yeşildere köyleri hidrografik kökenli köy yerleşmelerine örnek gösterilebilir (Şekil-4, Tablo-2).

Köy adlarının %10'u ise fitolojik kökenlidir. Yörenin zengin sayılabilecek floristik yapısı çam ormanlarının hâkim olduğu kuzey ve güney kesimler haricinde, merkezi kısımlarda bozkırlar genişçe yer kaplamaktadır. Ormanların, ağaçların, bitkilerin insan yaşamına olan büyük etkisi, yerlere ad olarak verilmesinde de etkili olmuştur. Çam ormanları, alıç, armut, ığde ağaçları ve akarsu boylarındaki söğüt ve kavaklar, bozkır, geven ve çayırlar köy adlarında belirleyici olmuştur. Söz konusu sahalarda yer alan Aluçlubel, Aluçluseki, Armutçayırı, Aşağı Çamözü, Bozkır, ığdeli, Kevenli, Kanlıçayır, Karaçayır, Sorkun, Söğütlü, Söğütözü, Yoğunpelit ve Yukarı Çamözü gibi 14 köy, adını doğal bitki örtüsü elemanlarından almıştır. Bitkilerden başka biyocoğrafya unsurları içerisinde yer alan hayvanlarda köy yerleşmelerin isimlendirilmesine kaynaklık etmiştir. Hayvan adını taşıyan köyler Kaplan, Kuşçu, Atalan, Atgeçmez ve Atkıran'dır. İlçedeki köy adlarının %4'ü zoolojik kökenlidir.

Şekil-4: Zara İlçesinde Köy Adlarının Toponomik Kökenlerine Göre Dağılımı

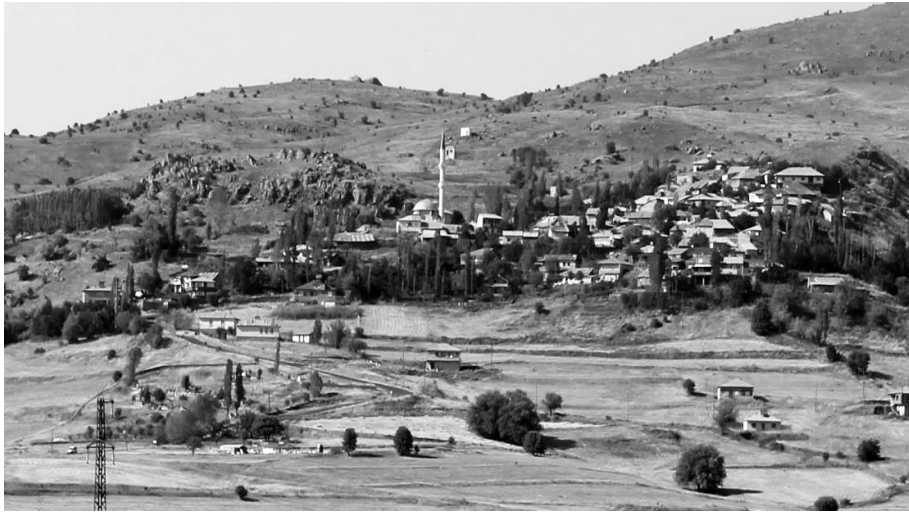
Tablo-2: Zara İlçesinde Köy Adlarının Toponomik Kökenlerine Göre Sayısı ve Oransal Dağılımı

Fiziki Coğrafya Terimleriyle İlgili Olanlar									Toplam	
Kökene	Hidrografik	Fitolojik	Topografik	Litolojik	Zoolojik	Klimatolojik	Uzay ve Güneş Sistemi			
Sayı	15	14	12	11	5	2	2		61	
%'si	11	10	9	8	4	1.5	1.5		45	
Beşeri ve İktisadi Coğrafya Terimleriyle İlgili Olanlar									Toplam	
Kökene	Şahıs, Boy, Aşiret	Tarım-hayvancılık	Tarihi	Geçici Yerleşmeler	Dini, Kutsal	Konum, Üstünlük	Durum	Yapı		Yerleşim Yerleri
Sayı	21	13	8	7	6	6	6	3	2	72
%'si	15.6	9.6	6	5.2	4.4	4.4	4.4	2.2	1.5	53.5
Belirli Bir Anlama Gelmeyen									Toplam	
Sayı									2	
%'si									1.5	
Toplam									100	

Kaynak: Saha Çalışmalarından Derlenmiştir.

Yer adlarının bir kısmı ismini, kurulmuş bulunduğu yerin (dağ kenarında, dere mecralarında, tepe üzerlerinde, yamaçlarda, yaylalarda, taraçalarda, bel, burun geçit gibi) topoğrafik özelliğinden almaktadır. Çalışma alanındaki Akyazı, Belentarla, Canova, Derbent, Düzceli, Kısıq, Göktepe, Kabaktepeler, Pazarbeleni, Sedille, Tepeköy ve Üngür köyleri adını topoğrafik koşullardan almıştır. İlçedeki köy adlarının %9'u bu grupta yer almaktadır (Fotoğraf-1).

Diğer yandan litolojik faktörlerin köy adlandırılmaları üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Zara ilçesinde litolojik özelliklerden kaynağını alan köy sayısının oranı %9'dur. Arazinin litolojik özelliğine göre taşlık, kayalık olması köylerin bu arazi yapısındaki yeri, isimlendirilmesinde etkili olmuştur. Büyükkaya, Göhertaş, Kayabaşı, Kayadibi, Kaylukaya, Kumoğlu, Topaktaş, Yarım kaya, Yeşimli köyleri adlarını litolojik özelliklerden almışlardır. Nitekim Kayabaşı köyü sırtını yasladığı yamaçlardaki iri kaya kütlelerinin dibinde yer aldığından bu adı almıştır. Yine bu grup içerisinde değerlendirmeye alacağı-

Fotoğraf-1: Adını Kayalıklardan Alan Kayabaşı Köyü'nden Bir Görünüm

mız Gümüşçevre ve Tuzlagözü köylerinin adlarının kaynağı madenlerdir. Bazı kayalar, birtakım işlemlerden geçirildikten sonra ekonomik olarak kullanılabilen madenlere dönüştürülmektedirler. Örneğin Tuzlagözü köyü, köyün içerisinde işletilen tabii bir tuzladan adını almıştır.

Adını doğal çevrenin iklim özelliklerinden alan köy sayısı ikidir. Bulunduğu yerin lokal klimatolojik özelliğine bağlı olarak biraz daha mutedil bir havası olan Ilica köyü ile iklim elemanlarından rüzgarların esiş gücü özelliklerini yansıtan Esenler köyü bu grup içerisinde değerlendirilmektedir. Sahada klimatolojik faktörlerle ilgili köy adlarının oranı %1.5'tur. Bir kısım köyler ise adını uzay ve gök cisimlerinin hareketlerinden adını almıştır. Bu şekilde adını alan köy sayısı 2 olup çalışma alanı içerisindeki toplam köy sayısına oranı %1.5'tur. Güneşin doğuşundan önce oluşan aydınlık anlamına gelen şafak, Şafaklı köyü ile uzay içerisindeki gök cisimlerini temsil eden evren, Evrencik köyleri bu kategori de yer alan köylere örnek gösterilebilir.

4.2.2. Beşerî Çevre Koşulları ve Özelliklerinden Kaynağını Alan Köyler

Çalışma alanında bulunan kırsal yerleşmelerin adının belirlenmesinde beşerî ve iktisadi coğrafya terimleri diğer unsurlara göre daha fazla etkili olmuştur. Zara ilçesinde köy yerleşmelerinin 72'si (%53.5) beşerî ve ekonomik coğrafya özelliklerinden etkilenecek isimlerini almıştır. Köy adlarının kaynağını; aşiret, boy, soy, şahıs, meslek, unvan, dini tabir, tarım ve hayvancılık faaliyet (tarımsal arazi durumu, eşya, ürün, ticaret), yerleşmelerle ilgili olan (geçici yerleşmeler, tarihi yerler, yerleşim yerleri), yerin konumunu, üstünlüğünü ve durumunu belirten sıfatlar ile yapılarla ilgili olan ifadeler oluşturmuştur.

Sahada köy adları içerisinde en çok rastlanılan aşiret, boy, soy, şahıs adı, meslek ve unvanları ile ilgili yer adlarıdır. Bu kategorideki köy sayısı 21 olup toplam köy sayısına oranı %15.6'dır. Malazgirt Zaferi'nden sonra (1071) Oğuz Türkleri'nin Anadolu'yu yurt edinmek amacıyla göç hareketleri hızlanmıştır. Oğuz Türkleri gittikleri yerlerde kurdukları köylere, geçici yerleşmelere kendi boylarıyla ilgili olan Türkçe isimler vermişlerdir. *Avşar, Eymir, İğdir, Kızık ve Tödürge*³¹ köyleri adlarından da anlaşılacağı üzere Oğuz boyları yer adlarına kaynaklık etmiştir.

Köy adlarının bir kısmının kaynağı şahıs adı ve özellikleri ile ilgilidir. *Osmanlı Devleti'nin duraklama ve gerileme dönemlerinde bey, ağa gibi önde gelen şahsiyetler nüfuz ve toprak sahibi olarak bazı yöreleri hâkimiyetleri altına almışlardır. Bu nedenle günümüzde bazı köy isimlerinin, geçmişte yöreye hâkim olan kişilerin adlarını aldığı görülmektedir.*³² Zara'da köye ilk gelen şahıs, aile ve aşiretlerin isimleri, beylik bey ve ağa gibi unvanlar köylere ad olmuşlardır. Adamfakı, Ahmethacı, Alişir, Cemal, Güllüali, Kadriye, Karahasan, Kelhasan, Sarıyusuf, Emirhan ve Karaman bu tip köylere örnek verilebilir. Köy isimlerinden bazıları günün devlet adamlarının adlarının, özellikle paşa ve padişah

³¹ Sümer, a.g.e., s. 223-226.

³² Adnan Alkan, "Siirt İlinin Eski Köy Adları Üzerine Coğrafi Bir İnceleme", *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 68, Yıl: 2017, s. 72.

adlarının sonlarına ‘-ye’ takısının eklenmesiyle oluşturulmuştur. Osmaniye, Selimiye, Burhaniye ve Şerefiye köylerini bu grupta düşünebiliriz. Ayrıca şahısların meslek özelliklerinden esinlenerek adlandırılmış bekçi, nöbetçi anlamlarına gelen Kavasbaşı köyü de bu kategori içerisinde değerlendirilmektedir (Tablo-3).

Tablo-3. Zara İlçesinde Toponomik Kökenlerine Göre Köy Adı Örnekleri

KÖKENİ		SAYI	KÖY ADI ÖRNEKLERİ
FİZİKİ COĞRAFYA TERİMLERİ			
Biyocoğrafya	Fitolojik	14	Aluçlubele, Aluçluseki, Armutçayırı, Aşağıçamözü, Bozkır, İğdeli, Kevenli, Kanlıçayır, Karaçayır, Sorkun, Söğütlü, Söğütözü, Yoğunpelit, Yukarı Çamözü,
	Zoolojik	5	Kaplan, Kuşçu, Atalan, Atgeçmez, Atkıran
Hidroğrafik		15	Ağlıkçay, Beypınarı, Çaylı, Çaylıca, Çaypınar, Deredam, Dereköy, Dilekçayır, Dipsizgöl, Gölbaşı, Kardere, Körpınar, Sucak, Taşgöze, Yeşildere
Topoğrafik		12	Akyazı, Belentarla, Canova, Derbent, Düzceli, Kısık, Göktepe, Kabaktepeler, Pazarbeleni, Sedille, Tepeköy, Üngür
Litolojik		11	Büyükkaya, Göhertaş, Kayabaşı, Kayadibi, Kaylukaya, Kumoğlu, Topaktaş, Yarımkaya, Yeşimli
Klimatolojik		2	Esenler, Ilıca
Uzay ve Güneş Sistemi		2	Evrencik, Şafaklı
Toplam		61	
BEŞERİ VE İKTİSADİ COĞRAFYA TERİMLERİ		SAYI	KÖY ADI ÖRNEKLERİ
Aşiret, Boy, Soy Şahıs		21	Avşar, Eymir, İğdir, Kızık, Tödürge
			Adamfaki, Ahmethacı, Alişir, Burhaniye, Cemal, Emirhan, Güllüali, Kadriye, Karaman, Şerefiye, Kavasbaşı Karahasan, Kelhasan, Osmaniye, Selimiye, Sarıyusuf
Yerleşme	Tarihi Yerleşmeler	8	Akören, Bedirören, Çatören, Çevirmehan, Karacahisar, Kızılkale, Sancakkale, Yolören
	Geçici Yerleşmeler	7	Akdeğirmen, Alişanağılı, İkideğirmen, Mahmutağaçıftığı, Söğütüağılı, Şenyayla, Yarağılı
	Yerleşim Yerleri	2	Girit, Karşılılar
Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri		13	Ballıklar, Becekli, Culhalı, Çandır, Çorak, Ekinli, Kurucaabat, Kürünlü, Seten, Yapak, Yayıközü Keçeyurdu, Pazarcık
Dini		6	Bektaş, Baharşeyh, Aşağımescit, Yukarımescit, Akdede, Müslümbat
Sıfat	Durum, Hal	6	Bağlama, Danişik, Korkut, Nasir, Ütük, Ütükürdu
	Konum, Üstünlük	6	Aşağı Çamurcu, Aşağı Kovacık, Büyük Güney, Büyükköy, Yeşilköy, Yukarı Çamurcu
Yapı		3	Kuruköprü, Kümbet, Yıkılğan
Toplam		72	
BELİRLİ BİR ANLAMA GELMEYEN		SAYI	KÖY ADI ÖRNEKLERİ
		2	Bolucan, Zoğallı
Genel Toplam		135	

Kaynak: Sivas İli İdari Birimlerine Ait Eski ve Yeni Yer Adları, 1 Mart 1968'e Kadar Köylerimiz Adlı Eserler ile Saha Çalışmalarından Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Zara ilçesinde temel geçim kaynaklarından olan tarım ve hayvancılık faaliyetleri ve bu faaliyetlerle bağlantılı olan ürünlerin ve araç-gereçlerin etkisiyle adlandırılmış köy sayısı 13'tür. Köy adlarına kaynaklık eden hayvancılık faaliyetleri ile ilgili olanlar Ballıklar, Kürünlü, Çandır, Yapak ve Yayıközü köyledir. Küçükbaş ve büyükbaş hayvanların kıl ve yünlerinin işlenmesiyle elde edilen dokuma ürünleri Çulhalı ve Keçeyurdu köylerine ad olurken, cins olarak birbirine karışmış olan (koyun, keçi için), karışık cinsli, melezi anlamına

gelen çandır terimi Çandır köyüne ad olmuştur. Bir dokuma ürünü olan ince ve seyrek dokunmuş, hafif ve yumuşak pamuklu bez anlamına gelen tülbent ya da yöresel ağzıyla ifade edilen becek, Becekli köyüne isim olmuştur. Arazi-nin tarıma uygun olup olmama durumunu belirten çorak terimi, Çorak ve Ku-rucaabat köylerine; yaygın tarımsal ürün durumu hakkında fikir veren ekinli terimi, Ekinli köyüne; bulgur ve yarma dövülen bir çeşit değirmen diyebilece-ğimiz dibektaş anlamına gelen seten terimi Seten köyüne ve ürünlerin ticari değer kazandığı yer olan pazar ise Pazarcık köyüne ilham kaynağı olmuştur.

İnceleme alanındaki köy adlarının 17'si yerleşme özellikleriyle ilgilidir. Köy adlarının bir kısmı geçici yerleşme yerleri ilgili olan ağıl, değirmen, yayla ve çiftlik gibi isimler taşımaktadır. Bunlara, Akdeğirmen, Alışanağılı, İkideğir-men, Mahmutağaçiftliği, Söğütlüağıl, Şenyayla ve Yarağıl köyleri örnek veri-lebilir. Köy adlarının bazıları adlarını yerleşme tarihi ile ilgili olan ören, hisar, han, kale gibi kelimelerle süslemiştir. Bu şekilde 8 köy bulunmaktadır. Akö-ren, Bedirören, Çatören, Çevirmehan, Karacahisar, Kızılkale, Sancakkale ve Yolören köyleri yerleşme tarihine örnek teşkil edecek köyleri oluşturmaktadır. İlçedeki iki köy (Girit ve Karşlılar) ise başka yerleşim yerlerinin isimlerini taşı-maktadır. Bir Akdeniz adası olan Girit'ten Anadolu'ya XIX. yüzyılın sonlarında kademeli olarak göçler olmuştur. Özellikle XIX. yüzyılda Kırım Savaşı'ndan sonra ve 93 Harbi denilen 1876-1877 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra bütün Anadolu'ya olduğu gibi Zara ilçesine de göçmenler yerleştirilmiştir. Her iki köy halkının 200-300 yıl öncesine kadar Anadolu'nun değişik bölgelerinden (Malatya, Elâzığ, Eskişehir, Muş) göç ederek sahaya yerleşmiş oldukları göz önüne alındığında bugünkü köy adlarının geldikleri yerleşim yerleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak Girit köyü için adadan gelenlere dair güçlü bir emare bulunamamakla birlikte Karşlılar köyü için şüphe yoktur.

Çalışma alanındaki köy adlarının bir kısmının ismi; kutsallık ve saygınlık belirten ve dini kökeni bulunan yer, unvan ve terimlerle ilgilidir. Bu kategori-de yer alan köyler, toplam köy sayısının %4.4'ü olup 6 adettir. Bektaş, Bahar-şeyh, Aşağı Mescit, Yukarı Mescit, Akdede ve Müslümabat köyleri adları dini kökenli kavramlarla ilgili köylerdir. Horasan'dan gelip Anadolu'ya yerleşen Hacı Bektaş Veli tarafından kurulduğu ileri sürülen Bektaşî tarikatına girmiş olanlar, Bektaş köye ad olmuştur.

Köy yer adlarının bir kısmı ise o yerleşim yerinin genel görünüşünü, ko-num özelliğini öne çıkararak aşağı ve yukarı gibi sıfatlar ile ortaya koymaktadır. Örneğin Aşağı Çamurcu, Aşağı Kovacık, Yukarı Çamurcu köylerinde olduğu gibi. Ayrıca rengini niteleyerek bazen de büyük, küçük gibi üstünlük belirten sıfatlarla da tanımlanmaktadır. Bunlara Yeşilköy, Büyükköy ve Büyük Güney köyleri örnek verilebilir. Bu gruptaki köyler ise 6 adet olup %4.4'lük bir paya sahiptir. Bir kısım köy adları ise bu kez durum ve hal bildiren sıfatlar ile ilgilidir. Bu gruptaki köylerin sayısı 6 adettir. Olmayan bir durumu varmış gibi gösteren anlamında Danışık köyü, korkusuz, heybetli anlamında Korkut köyü, üşüme durumunu ifade eden, çabuk üşüyen anlamında Ütük ve Ütük-yurdu köyleri, bağlamak eyleminden Bağlama köyü ve derinin kalınlaşması ve sertleşmesi durumundaki anlamıyla Nasır köyü örnek verilebilir.

İnceleme alanındaki köy adlarının bir kısmı ise beşerî yapı ve onların durumlarıyla ilgilidir. Bu şekilde köy adları toplam köy sayının %2.2'si olup üç adettir. Bu köyler Kuruköprü, Kümbet ve Yıkılğan'dır. Adının anlamını ve kaynağını tam olarak tespit edemediğimiz Bolucan ve Zoğallı köyleri ise değerlendirme dışında bırakılmıştır.

Sonuç

Zara ilçesi, *İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölümü* sınırları içerisinde yer alır. Yönetim açısından Sivas iline bağlı olan Zara ilçesinin yüzölçümü yaklaşık 2459 km² kadardır. Araştırma sahası; oldukça dağlık, engebeli ve eğimli bir topoğrafik yapıya sahiptir. Kuzeyden Köse Dağları, güneyden ise Tecer Dağları'nın uzantıları (Gürlevik Dağı, Bey Dağı) araştırma sahasını çevrelemektedir. İlçenin ortalama yükseltisi 1650 m'dir. Yörede karasal iklim koşulları hâkim olup doğal bitki örtüsü kuru ormanlar ile antropojen bozkırlardan oluşmaktadır.

Bu çalışmada, Zara ilçesindeki 135 köy yerleşmesinin adlandırılmasında etkili olan faktörler ele alınarak toponomik analizler yapılmıştır. Sahadaki köy yer adlarının verilmesinde en fazla etkili olan hususlar beşerî ve iktisadi özelliklerden kaynaklanmıştır. Beşerî ve iktisadi coğrafya terimleriyle ilgili olan köy sayısı 72'dir. Bu sınıflandırmanın alt birimlerinde yer alan köyler adlarını aşiret, boy, soy, tarımsal faaliyetler, yerleşme özellikleri, dini yapılar, konum ve üstünlük belirten sıfat ve yapılardan almışlardır. Bu gibi isimler sahanın günümüzdeki doğal yapısı ile geçmişteki yerleşim tarihini, nüfus hareketlerini, ekonomik ve sosyal durumunu analiz etmek bakımından önem taşımaktadır.

Zara ilçesindeki köy adlandırmalarına en fazla kaynaklık eden unsurların başında Türk aşiret, boy, cemaat gibi aile ve soy özellikleri gelmiştir. Nitekim ilçedeki 21 köy adının bu özelliklerden kaynaklı konulduğu anlaşılmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında sahadaki Türk kültürel değerlerinin, örf, adet, gelenek ve göreneklerinin önemli bir katkısının olduğu görülmüştür. Sahanın tam bir Türk yerleşim bölgesi olduğunu çok açık bir şekilde gösteren Öz Dere vadisi boyundaki köyler, köklü tarihi miras ve zengin kültürel geleneksel özelliklerini devam ettirdiğinden dolayı Öz Köyler olarak yöre insanı tarafından özel bir adlandırmaya tabi tutulmaktadır.

Adlandırmada etkili olan bir diğer faktör fiziki çevre özellikleri insan ve mekân arasındaki karşılıklı ilişkiyi ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Adını fiziki coğrafya terimlerinden alan köy sayısı ise 61'dir. Bu kategorideki köylerin adlandırılmasında en fazla etkili olan unsur 20 köy ile biyo-coğrafya özelliğidir. Hidrografik, topoğrafik, litolojik ve klimatolojik diğer tabii faktörler köylerin adlandırılmasında tercih edilen diğer alt birimlerdir. Köylerin adlandırılmasında hâkim jeomorfolojik unsurlar dikkate alındığı zaman sahanın farklı yörelerindeki köy adlarındaki benzerlikler ile o yerlerin yer şekilleri arasındaki benzerlikler fark edilebilmektedir. Köy adlarının coğrafi bir bakış açısıyla ele alındığı bu çalışmada iki köy Bolucan ve Zoğallı belirli bir anlama gelmediği için kaynağı tespit edilememiştir. Bu nedenle bu iki temel sınıflandırmanın haricinde tutulmuştur.

Sonuç olarak Zara'da yer adlarının üzerinde fiziki ve beşerî coğrafi faktörlerin, tarihi gelişimin, ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerin etkisi olduğu açıkça görülmektedir.

Kaynaklar

- ACAR, İsmail: *Zara Folkloru*, 2. bs., Özemek Matbaa, Sivas 1990.
- _____ : *Her Yönüyle Zara*, Portakal Baskı, Sivas 2013.
- AKSAN, Doğan: "Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar", *TDAY-Bellekten*, Yıl: 1973-1974.
- ALAGÖZ, Cemal Arif: "Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler", *Türk Yer Adları Sempozyumları Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dergisi Yayınları: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara 1984.
- ALKAN, Adnan: "Siirt İlinin Eski Köy Adları Üzerine Coğrafi Bir İnceleme", *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 68, Yıl: 2017.
- ALTUNAY, Mehmet - LAFÇI, Ali: *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Zara I: Sivaslı Kazası Temettü'at Defterleri*, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul 2010.
- _____ : *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Zara II: Zara / Koçgiri 1831-1842 / Nüfus Defterleri*, Alfa Aktüel, İstanbul 2013.
- BAŞKAN, Özkan: "Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme", *TDAY-Bellekten 1970*, TDK Yıl: 1989.
- BİLGİÇ, Emin: "Anadolu'nun İlk Yazılı Kaynaklarındaki Yer Adları ve Yerlerinin Tayini Üzerine İncelemeler", *Türk Tarih Kurumu Bellekten*, Cilt: X, Sayı: 39, Yıl: 1946.
- CANBOLAT, Hasan: *Yeni Türk Cumhuriyetlerinde Yer Adlarında Değişim Süreci (Siyasi Tarih Açısından)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.
- DOĞANAY, Hayati: *Türkiye Beşerî Coğrafyası*, (Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı), Pagem Akademi, Ankara 2014.
- EMİROĞLU, Mecdi: "Bolu Yöresi Yer Adları", *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yay., No: 60, Ankara 1984.
- ERÖZ, Mehmet: "Doğu Anadolu Köy Adları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma", *Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Sorunları Semineri (22-25 Ekim 1973)*, Erzurum 1974.
- GÖNEY, Süha: *Büyük Menderes Bölgesi*, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 1895, Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 79, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1975
- İBRET, Ünal: "Çankırı'daki Köy Adları Üzerine Coğrafi Açından Bir İnceleme", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 7, Ocak-2003, İstanbul.
- KARABORAN, Hilmi: "Türkiye'de Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma", *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara 1984.
- KAYA, Faruk: "Ağrı Merkez İlçede Köy Yerleşmelerinin Coğrafi Şartlarla İlişkisi", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Cilt: 6, Sayı: 8, October 2013.

KODAY, Saliha - KAYA, Günay - AKBAŞ, Ferdi: “Salihli İlçesinde Köy Adlarında Coğrafyanın Etkisi”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2), Nisan 2016.

KURT, Yılmaz: “Yabanabad Kazası Kişi ve Yer Adları”, *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, C. I, Editörler: Yılmaz Kurt - Ertan Ünlü, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara 2012.

LAFCI, Ali: *Sivas Zara Demiryurt (Tödürge) Köyü Rehberi*, Yayına Hazırlayan: Ali Lafçı, İstanbul 1994.

MAHİROĞULLARI, Adnan: *Dünden Bugüne Zara*, (Genişletilmiş 3. Baskı), Esnaf Ofset Matbaacılık, Sivas 1999.

_____ : *Seyyahların Gözüyle Sivas*, Acar Matbaacılık, İstanbul 2001.

_____ : *İlk Çağlardan Günümüze Sivas İli*, Kitap Matbaacılık, Sivas 2003.

MEMMEDOV, Nadir: *Azerbaycan'ın Yer Adları (Oronimiya)*, Bakı 1993.

MEŞEDİYEV, G.İ.: *Zağafgaziyanın Azerbaycan Toponomileri*, Elm Yayını, Bakı 1990.

ORHONLU, Cengiz: *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*, Eren Yayınları, İstanbul 1987.

ÖZDEMİR, İbrahim: *Zara İlçesi'nin Coğrafi Etüdü*, Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2020.

POSPELOV, Y.M. - GARADOV, İmena: *Vçera i Segodniya (1917-1992)*, Ruskiy Slavari Yayınları, Moskova 1993.

Salname-i Vilayet-i Sivas, H. 1288/M. 1871.

Salname-i Vilayet-i Sivas, H. 1292/M. 1875.

Salname-i Vilayet-i Sivas, H. 1298/M. 1881.

Salname-i Vilayet-i Sivas, H. 1308/M. 1890.

Salname-i Vilayet-i Sivas, H. 1308/M. 1891.

SÜMER, Faruk: *Oğuzlar*, 6. bs., Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2016.

T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, *Köylerimiz 1 Mart 1968 Gününe Kadar*, Başbakanlık Basımevi D.S.İ., Ankara 1968.

TUNCEL, Harun: “Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 2, Elazığ 2000.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>.

UMAR, Bilge: *Türkiye’deki Tarihsel Adlar: Türkiye’nin Tarihsel Coğrafyası ve Tarihsel Adları Üzerine Alfabetik Düzendeki Bir İnceleme*, İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul 1993.

YAVUZ, Serdar - ŞENEL, Mustafa: “Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume: 8/8, Summer 2013, Ankara-Turkey.

Yurt Ansiklopedisi, Cilt: 9, İstanbul 1982.

Extended Abstract

A Geographical Review of Village Names In Zara District

Zara District is located within the borders of Upper Kızılırmak Department of Central Anatolia region. In terms of administration, the area of Zara, which is connected to Sivas province, is about 2459 km². The district is surrounded by the extensions of the Kösedag Mountains from the North and the Tecer Mountains (Gürlevik Mountain, Bey Mountain) from the South. The research area has a highly mountainous, hilly and sloping topographic structure.

Names given to settlements play an important role in the development of any place, region or region in the world. Indeed, in historical development, Place names form a bridge by referring to the current state of settlements and their cultural, social and economic characteristics in past periods. Rural place names, in particular, effectively make sense of the geographical environments in which they are located, often revealing integrity in human-environmental interaction by making the former state of that place visible.

Place names; proof of how a geography was transformed into a dormitory is of great importance in recognizing the historical and traditional character of that place. So, the coincidence of names and place names given are not historical society of the traditions and culture from the past through the filter of the ground gained abroad with natural elements that will constitute the core of economic activity and ongoing meaning and depth. In addition, in place names related to the carvings, tribes and congregations that settled in the region; it is also possible to find information about historical events that have occurred, famous people who have lived in the region, folk heroes and opinion leaders. For this reason, as a result of studying place names, it is possible to identify qualities such as what the place was like, its previous status, historical development, people's activities on the place and what factors influence when naming places of settlement.

Anatolia has been home to many civilizations. The Turkish tribes, who came from Turkestan a thousand years ago and took Anatolia as their homeland, named the rivers, mountains and villages in their places according to the Turkish tradition. So much so that they settled in their own nation, uruk (lineage, family), height and carving names, according to the shape of the land and any event determined as a place name.

Names of Turkish origin, rather than traces of very ancient civilizations, are effective in naming village settlements in Zara district. As a matter of fact, the ancient civilizations and their place names have disappeared by completing their era. The main reason that the vast majority of place names in the field are Turkish names is the result of the significant and long-term dominance of strong, deep-rooted and large Turkish states, such as the Seljuk and Ottoman states established here.

A significant part of the village names in the study site are based on the Turkic Heights (24 Oghuz Heights) in Turkestan. As a result of the end of my Byzantine rule in Anatolia with the Malazgirt War of 1071, Turkish communities from the East soon began to acquire empty lands as homes. Low-lying areas where the stream length and climate were favorable were the first preferred areas in settlements. Dodurga Turks, one of the pioneers who came to Anatolia, became one of the first inhabitants of the village, laying the foundation of today's Tödürge village around Tödürge Lake to the west of Zara. During the Seljuks period, villages such as Ekinli, Kuşçu, Yapak, Gümüşçevre and Karacahisar were established in Kızılırmak. The Oğuz tribes were the founders of villages such as Avşar, Kızık, Eymir in the mountainous areas divided by deep valleys to the north of the district center, and Iğdır and Hargün in the mountainous areas to the South.

It is a fact that the effects of space, culture and social structure are reflected in place names in Anatolia and especially in the research area where there are traces of different cultures. The main purpose of the study is to classify place names in the field from a geographical point of view and analyze them according to geographical methods. For this reason, the impact of the interaction between human and natural environment and the historical development process on place names will be tried to be comprehensively discussed.

In addition, an important part of the village settlements on the work site were established two, three or four centuries ago. It is noteworthy that the villages have been established in recent history. From this point of view, it is desirable to clearly reveal the observations of Turkish culture, Turkish heights and nomads on place names, the effects of the feelings and thoughts of these people on naming in the field, while Anatolia has been turned into a Turkish homeland. On the other hand, it is aimed to increase the wealth of literature on this subject by contributing to the toponymic studies conducted in Anatolia.

In another direction, geographical observations were made by visiting the villages in the district one by one in order to uncover the geographical and historical factors that may have been effective in the formation of village names. In particular, interviews were conducted with village headmen and people living in the village. Thus, the historical, cultural and economic and social characteristics of the settlements were determined and their effect on naming was revealed.

As a result, place names were examined in two main categories in this study, which consisted of three parts. More than half of place names are named after human and economic elements, while 45% are named after natural elements. From human factors, height, tribal and individual names, hydrographic features from natural elements have been seen to come to the fore.